
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.431

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.2.6>

Потравка Л.О.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0011-2286>

Potravka Larisa

State Higher Educational Institution
«Kherson State Agrarian University»

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КЛЮЧОВИХ НАПРЯМІВ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

WAYS OF IMPLEMENTATION OF KEY DIRECTIONS OF STRUCTURAL TRANSFORMATION OF AGRICULTURE

Досліджено існуючі перспективні можливості здійснення структурних трансформацій сільського господарства. Окреслено напрями покращення структурної політики. Доведено необхідність використання синергетичного підходу до розробки дієвого механізму структурних перетворень. Визначено, що оптимальним є проведення політики держави відносно стимулювання розвитку інвестиційної діяльності на засадах розвитку системи державних інвестицій, забезпечення прозорості функціонування механізмів державної підтримки. Встановлено, що соціальні фактори впливу на перебіг структурної політики полягають у стійкому збільшенні кількості бідного населення та деградації людського потенціалу, що ускладнює перебіг структурних трансформацій. Запропоновано використання дієвого механізму, який державне полягає у регулюванні підтримки конкуренції на базі методологічних підходів до оптимізації співвідношень між різними за обсягами підприємствами сільського господарства, створення умов для ефективною за масштабами та структурою експортної торгівлі. Визначено шляхи реалізації ключових напрямів структурних трансформацій сільського господарства.

Ключові слова: сільське господарство, структурна трансформація, структурна політика, інвестиції, інновація.

Исследованы существующие перспективные возможности осуществления структурных преобразований сельского хозяйства. Определены направления улучшения структурной политики. Доказана необходимость использования синергетического подхода к разработке действенного механизма структурных преобразований. Определено, что оптимальным является проведение политики государства в отношении стимулирования развития инвестиционной деятельности на основе развития системы государственных инвестиций, обеспечение прозрачности функционирования механизмов государственной поддержки. Установлено, что социальные факторы влияния на ход структурной политики являются в устойчивом увеличении количества бедного населения и деградации человеческого потенциала, что усугубляет течение структурных трансформаций. Предложено использование действенного механизма, который государственное заключается в регулирование поддержки конкуренции на базе методологических подходов к оптимизации соотношения

между различными по объемам предприятиями сельского хозяйства, создание условий для эффективной по масштабам и структуре экспортной торговли. Определены пути реализации ключевых направлений структурных преобразований сельского хозяйства.

Ключевые слова: сельское хозяйство, структурная трансформация, структурная политика, инвестиции, инновации.

The existing perspective possibilities of structural transformation of agriculture are investigated. Directions for improvement of structural policy are outlined. The necessity of using a synergistic approach to the development of an effective mechanism of structural transformations is proved. It was determined that the implementation of the state policy regarding stimulation of investment activity development on the basis of the development of the state investment system, ensuring transparency of functioning of state support mechanisms is optimal. It has been established that the social factors influencing the course of structural policy are the steady increase in the number of poor people and the degradation of human potential, which complicates the course of structural transformations. The social factors influencing the flow of structural policy are the steady increase in the number of poor people and the degradation of human potential. The reason for this is the instability of socio-economic policy, the negative impact of the effects of the financial and economic crisis and the growing volume of external debt of the state. Institutional factors are due to the lack of adequate institutional support for the development of the economy as a whole and its individual branches, which requires improvement of the legislative framework for the progress of transformation processes. The technological factors of structural policy are determined by the beginning of a new stage of technological development of the world economic system. In this context, reorientation requires the direction of state support in research and implementation, which should help to improve the production efficiency of priority industries. It is suggested to use an effective mechanism, which is the state one, to regulate the support of competition on the basis of methodological approaches to optimizing the relations between different agricultural enterprises, creating the conditions for efficient scale and structure of export trade. The ways of realization of key directions of structural transformations of agriculture are determined.

Key words: agriculture, structural transformation, structural policy, investment, innovation.

Постановка проблеми. Продовження перебігу процесу структурних трансформацій економічної системи України має на меті не тільки стабілізацію економічного та соціально-політичного середовища але й реалізацію політики стійкого довгострокового розвитку шляхом формування структурної політики. Метою дослідження є визначення напрямів покращення структурної політики сільського господарства України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі досліджень були використанні наукові здобутки дослідників структурних трансформацій аграрного сектора економіки, зокрема: В. Андрійчука, О. Бородіної, В. Гейця, О. Гудзинського, Ю. Лупенка, П. Саблука, Г. Черевка та ін. У написанні статті були використані результати досліджень Українського Центру економічних і політичних досліджень ім. О. Розумкова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Визначено, що не вирішеною частиною загальної проблеми дослідження структурних трансформацій є обґрунтування напрямів покращення структурної політики сільського господарства України.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування напрямів структурної політики трансформацій сільського господарства України.

Результати дослідження. Використання в протекціоністській моделі економічного розвитку України з перевагами добувних галузей ігнорування високотехнологічних галузей спричинило міжсекторні диспропорції, які продовжують гальмування економічних реформ. Низький рівень економічного реформування сільського господарства став головною причиною негативних соціальних наслідків, зокрема, безробіття та загальне зниження рівня життя, поширення бідності [1].

У цьому контексті слід говорити про аграрну структурну політику, основною метою якої є низка заходів, спрямованих на системні зміни, що надають імпульс прогресивного та динамічного розвитку галузей сільського господарства та сільських територій.

Аграрна структурна політика – це система державних заходів, направлених на формування оптимальної структури сільського господарства, заснованої на принципах цілісності, системності та сталості, головним завданням якої є підвищення ефективності господарської діяльності підприємств усіх форм власності. Зміст структурної політики представлено на рис. 2. У сучасних умовах глобальних трансформацій потребує перегляду система пріоритетів структурної політики сільського господарства.

Насамперед, ця необхідність викликана макроекономічними факторами, що проявляються у вичерпності можливостей інтенсивного розвитку існуючої структури, зниженні рівня рентабельності та інвестиційної привабливості провідних секторів економіки, зростанні цін на ресурси з одночасним падінням цін на виготовлену продукцію. Технологічні фактори структурної політики обумовлюються початком нового

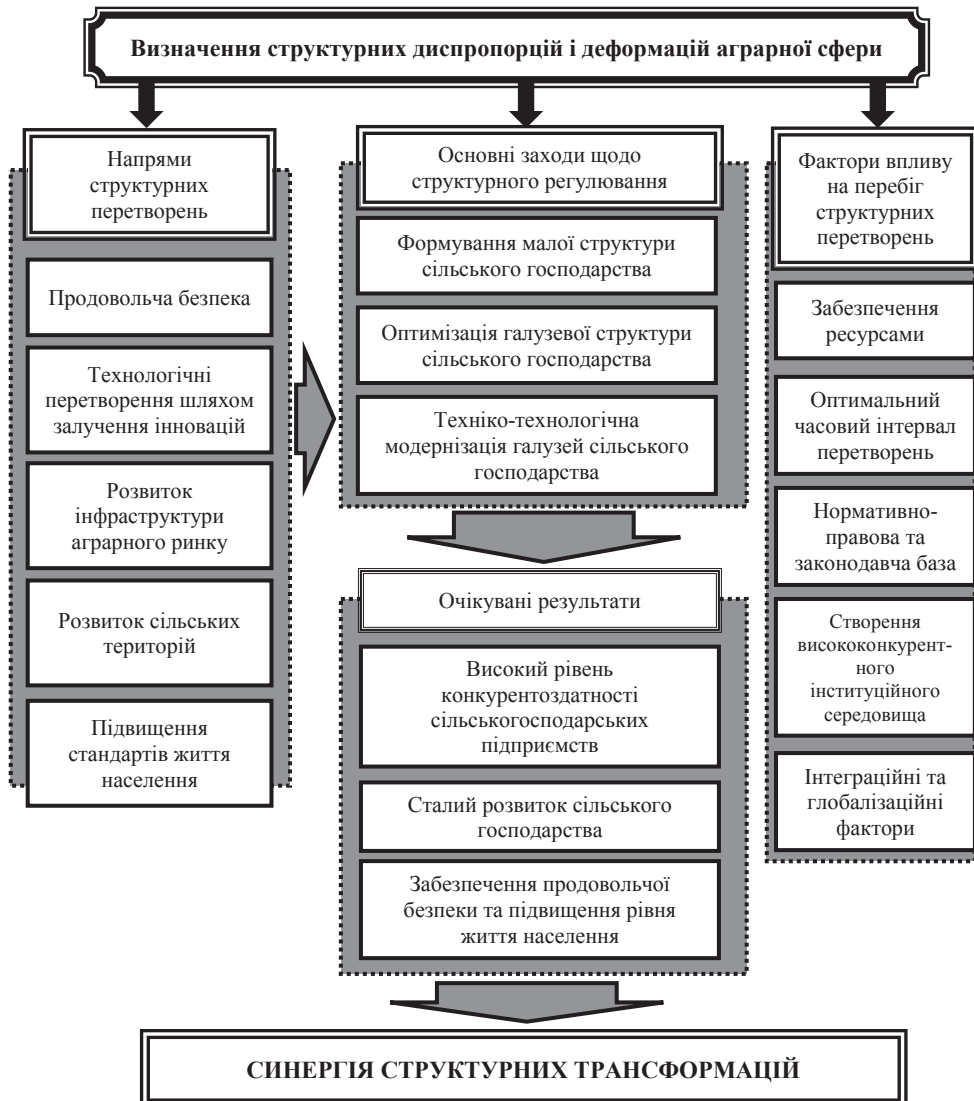

Рис. 1. Процес структурних трансформацій аграрної сфери

етапу технологічного розвитку світової економічної системи. У цьому контексті переорієнтації потребує спрямування державної підтримки у наукові розробки та їх впровадження, що мають сприяти підвищенню ефективності виробництва пріоритетних галузей [1; 2; 3].

Структурна політика сільського господарства являє собою систему заходів, направлених на реорганізацію сільськогосподарських підприємств та розвиток багатокладності на селі. Такий підхід виключає структурну складність сільського господарства, спрощує систему взаємозв'язків аграрних елементів та ігнорує наявність їх взаємодії та компліментарності. Важливо зазначити, що зміст структурної політики має розглядатися у більш ширшому розумінні, охоплюючи усі рівні складної ієрархії аграрної сфери як окремо взятої системи.

Соціальні фактори впливу на перебіг структурної політики полягають у стійкому збільшенні кількості бідного населення та деградації людського потенціалу. Причиною тому є нестабільність соціально-економічної політики, негативний вплив наслідків фінансово-економічної кризи та зростаючий обсяг зовнішніх заборгованостей

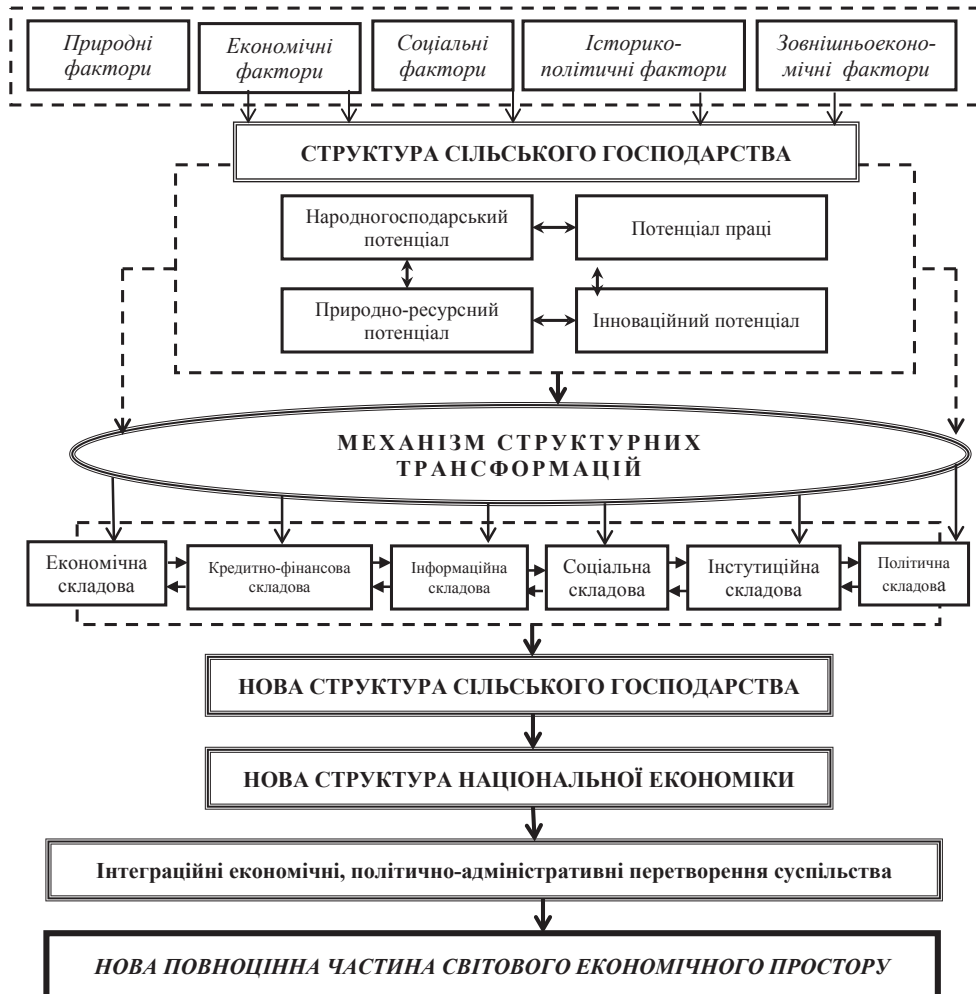

Рис. 2. Механізм структурних трансформацій сільського господарства

держави. Інституційні фактори обумовлені відсутністю відповідного інституційного забезпечення розвитку економіки в цілому та окремих її галузей, що потребує вдосконалення законодавчої бази перебігу трансформаційних процесів.

Окреслене коло факторів впливу на формування структурної політики сільського господарства потребує визначення основних напрямів структурних реформ. Насамперед, основними напрямками структурних реформ сільського господарства є макроекономічний, інвестиційно-інноваційний та інституційний. Макроекономічний напрям передбачає створення умов на державному рівні для розвитку сільського господарства на основі структурних трансформацій галузей та їх технічної модернізації. Макроекономічна складова повинна мати довгостроковий характер та мати на меті підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках продовольства, що передбачає перехід до стратегічного управління розвитком із залученням додаткових ресурсів [2]. У цьому контексті необхідно обирати стратегію послідовної капіталізації конкурентних переваг галузей сільського господарства з метою досягнення ефекту зростання на основі модернізації за рахунок технологічного трансферту, розширення внутрішнього попиту та підвищення інвестиційної привабливості як основних так і допоміжних галузей.

Таким чином, оптимальним є проведення політики держави відносно стимулювання розвитку інвестиційної діяльності на засадах розвитку системи державних інвестицій, забезпечення прозорості функціонування механізмів державної підтримки. Таке спрямування державної політики відповідає сучасним тенденціям інвестиційної політики розвинутих країн, що надасть можливість поліпшити інвестиційний клімат та активізувати інвестиційну діяльність. Інвестиційно-інноваційна складова структурної політики має спрямовуватися на збільшення інвестицій для використання потенціалу щодо розширення асортименту виготовленої продукції з відповідним рівнем якості. Досягнення цієї мети може бути забезпечено покращенням відтворювальної структури капіталовкладень за рахунок підвищення питомої ваги витрат на технічне переоснащення та реконструкцію виробничих та переробних підприємств шляхом удосконалення технологічної структури капіталовкладень за допомогою збільшення питомої ваги новітнього обладнання та скорочення обсягу робіт. Окрім цього пріоритетним має бути забезпечення капіталовкладення у технології направлені на зниження ресурсомісткості виготовленої продукції.

Структурна політика має на меті масштабні структурні зміни, що повинні базуватися на інвестиціях в основний капітал з метою впровадження у виробництво передових технологій та сучасного обладнання. У цьому контексті новітній синергетичний підхід до сценаріїв структурних трансформацій є необхідним, оскільки несприятлива ситуація у реальному секторі сільського господарства свідчить про неефективність обраної інерційної стратегії реалізації структурної політики. Синергетичний підхід передбачає реалізацію структурної політики шляхом формування механізмів довгострокового інвестування у модернізацію сільськогосподарських та переробних підприємств. Дієвість інвестиційно-інноваційного механізму структурних трансформацій має реалізовуватися через державне регулювання підтримки конкуренції на базі методологічних підходів до оптимізації співвідношень між різними за обсягами підприємствами сільського господарства, створення умов для ефективної за масштабами та структурою експортної торгівлі.

Забезпечення дієвості інвестиційно-інноваційного механізму потребує удосконалення митно-тарифна та фіскальна політика, головною метою яких є зменшення ризиків для потенційного інвестора та підвищення інвестиційної активності шляхом забезпечення захисту прав інвесторів та гарантування таких прав державою, зменшення строків надання кредитного фінансування інвестиційних проектів за допомогою створення єдиного бюро кредитних історій [3]. Окрім цього, першочергового зна-

чення набуває необхідність спрощення схем зовнішньої торгівлі через удосконалення процедури оформлення документації з метою усунення можливостей законодавчої монополізації зовнішньоторгівельних операцій.

Наступною складовою структурної політики є інституційна, яка може спрямовуватися на створення сприятливих умов для бізнесу. Насамперед, мають бути створені умови захисту прав власності та послідовну політику відносно державного сектора, оскільки скорочення його частки знизило можливості здійснення значного фінансового впливу на регулювання цін як у основних, так і у допоміжних галузях сільського господарства. Відповідно результатам досліджень світового досвіду розробка інституційних механізмів повинна спрямовуватися на надання фінансової підтримки на пільгових умовах повернення господарюючим суб'єктам, що зацікавлені у реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у пріоритетних експортноорієнтованих галузях сільського господарства. Окрім цього, державою повинна підтримуватися консолідація розрізнених виробничих підприємств і формування галузевих чи міжгалузевих вертикально-інтегрованих компаній [4].

Напрямом інституційних перетворень є створення суб'єктів інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності у сільському господарстві, щодо надання спеціалізованих інформаційних, дослідницьких, консультаційних та посередницьких послуг. В свою чергу така орієнтація державної підтримки сприятиме створенню сприятливих умов для залучення приватних інвестицій у розвиток сільських територій, що визначатиме обсяг синергетичного ефекту у вигляді соціальної користі від підтримки основних галузей сільського господарства [3; 4]. Таким чином, різноманітність організаційних форм і напрямів інституційного забезпечення економічного розвитку сільського господарства ускладнює пошуки універсальних норм щодо урегулювання питання створення та функціонування відповідних інститутів. У світовій практиці розроблено законодавство під кожний інститут розвитку, така практика виключає правову уніфікацію загальної стратегії, що стає більш конкретизованою, доступною для подальшої розробки дієвих механізмів реалізації.

Основні напрями структурної політики мають на меті забезпечення створення механізму взаємодії виробництва товарів та стимулювання зовнішнього та внутрішнього попиту. Головним завданням на сьогодні є модернізація економічної системи у цілому та сільського господарства зокрема. У цьому контексті першочерговості набуває стимулювання виробничого сектора у обґрунтуванні переваг перспектив модернізації, тобто перехід сільського господарства до моделі економічного зростання, оснований на структурних трансформаціях, перерозподілом ресурсів, нарощування диверсифікації між секторами галузі.

Необхідним кроком у структурній перебудові сільського господарства є формування провідного виробничо-господарського укладу, пов'язаного з поєднанням виробництва та інститутів, що утворюють системну цілісність, що слід вважати потужним потенціалом зростання та критичною масою для якісного перетворення економіки в цілому. Практична частина поставлених завдань повинна реалізовуватися шляхом мобілізації технологічних і соціальних джерел підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, зорієнтованою на пошук нових інституційних, організаційних та економічних форм інтеграції постіндустріального інноваційного укладу аграрної сфери економіки та її включення у межі розширеного відтворення.

Таким чином, формування новітньої синергетичної форми структурної політики має базуватися на технологічній модернізації шляхом активізації інвестиційної політики у напрямку створення умов для оновлення основних засобів виробничої сфери сільського господарства, ефективного формування та використання оборотних активів у системі управління інвестиційно-інноваційними проектами. Зусилля державних органів має спрямовуватися на вдосконалення політики підготовки кадрів, гармоніза-

ції соціальної політики з визначеними пріоритетами розвитку сільського господарства, що має на меті економічне зростання України.

Висновки. Структурна політика має включати механізми впливу на структурні процеси національної економіки в цілому та сільського господарства зокрема. Перша група механізмів є домінантою державної структурної політики у переважній більшості розвинених країн. Вона включає підтримку пріоритетних галузей в частині визначених напрямів через державний бюджет, що має реалізовуватися шляхом галузевих інвестиційних програм, пільгових кредитів, дотацій тощо. Важливим інструментом першої групи є формування фонду економічного розвитку та сприяння малим та середнім підприємствам у частині використання та впровадження нових технологій національних компаній, а також патентного регулювання і стандартизації вітчизняної продукції.

Особливого значення останнім часом набуває група механізмів, що стосується впливу на макроекономічне середовище. Її складові слід вважати засобом формування сприятливого національного і регіонального середовища з метою підвищення конкурентоспроможності національних підприємств в умовах глобалізації та лібералізації ринків. За схемою розробки і реалізації структурна політика має вигляд інвестиційного проекту, що включає визначення цілі, оцінку альтернативних способів її реалізації, розробку конкретних механізмів використання ресурсів для її реалізації.

Список використаних джерел:

1. Ринкові трансформації постсоціалістичної економіки і макроструктурні зрушення в Україні. Аналітична доповідь Центру Розумкова. – Національна безпека і оборона, 2003, № 4(40). С. 2–15.
2. Політика ринкової трансформації в Україні: вплив макроструктурних. Аналітична доповідь Центру Розумкова. – Національна безпека і оборона, 2003, № 4(40). С. 15–27.
3. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектора в Україні. К.: НДСД, 2014. 45 с.
4. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2015. 304 с.
5. Перспективи виходу України на ринки висхідних країн. Аналітична доповідь. Київ : Заповіт, 2015. 116 с.

References:

1. Market Transformations of the Post-Socialist Economy and Structural Shifts in Ukraine. Analytical report of the Razumkov Center. National Security and Defense, 2003, No. 4(40). P. 2–15.
2. Market transformation policy in Ukraine: the impact of macrostructures. Analytical report of the Razumkov Center. National Security and Defense, 2003, No. 4(40). P. 15-27.
3. Strategic directions of institutional support of development of agrarian sector in Ukraine. K.: NMSA, 2014. 45 p.
4. Shinkaruk L.V., Bevz I.A., Baranovskaya I.V. etc. (2015). Structural Transformations in the Ukrainian Economy: Dynamics, Contradictions and Impact on Economic Development: Scientific Report; in a row. Corresponding Member NAS of Ukraine L.V. Shinkaruk; NAS of Ukraine, State Institution «Inst. and predicted. NAS of Ukraine. K., 304 p.
5. Prospects for Ukraine to enter the markets of the rising countries. Analytical report. Kyiv: Testament, 2015. 116 p.